

нації, незважаючи на те, що зараз вони не є настільки популярними, як це було колись. Проаналізовані загадки показують, що між трьома мовами є досить багато еквівалентних варіантів, але також присутня достатньо велика кількість загадок, які не мають нічого спільного у трьох мовах.

Список використаних джерел

1. Мудрість народна – мудрість міжнародна: Прислів'я, приказки, крилаті вислови та мовні звороти 9-а мовами: Українська, латинська, англійська, іспанська, німецька, польська, російська, румунська, французька / Жовківський А.М., Жовківська Г.А., Івасютин Т.Д. та ін. Чернівці: Рута, 2004. 256 с.
2. Taylor Archer. English Riddles from Oral Tradition. Octagon Books. 1977. 963 p.

Лілія Колесник

Криворізький державний педагогічний університет

ЧАСОВИЙ ВЕКТОР УКРАЇНСЬКОЇ ПАРЕМІОЛОГІЇ

У розвідці представлено вплив часового компонента на розвиток паремій в когнітивному контексті. Паремійний матеріал проаналізовано в часовому вимірі, акцентовано на незмінності часового вектора в паремійній творчості. Досліджена тема відіграє досить важливу роль у становленні культурологічних аспектів діяльності людини.

Ключові слова: час, часовий вектор, паремія, паремійна творчість.

The article presents the influence of the temporal component on the paremias development in the cognitive context. Paremic material is analyzed in the temporal dimension, emphasis is placed on the invariance of the time vector in paremic creativity.

The researched topic plays a very important role in the formation of culturological aspects of human activity.

Key words: *time, time code, paremia, paremic creativity.*

У першій половині 70-х років ХХ століття в зарубіжній лінгвістиці з'являються нові підходи й течії, які згодом набули значної популярності серед науковців.

Когнітивна лінгвістика – це актуальний мовознавчий напрям, у якому функціонування мови розглядається як своєрідний різновид пізнавальної діяльності, а механізми й структури людської свідомості досліджуються саме через мовні явища. Мову репрезентовано перш за все як явище суспільне, нерозривно пов'язане з когнітивними механізмами освоєння світу.

На початку становлення когнітивної лінгвістики як самостійної наукової галузі її представляли переважно американські вчені: Дж. Лакофф, Р. Лангакер, Ч. Філлмор, А. Гольдберг та ін. [3; 5, с. 365 – 421].

Головним завданням для них стало виявлення й обґрунтоване пояснення організації системи знань про довкілля у свідомості людини. На цьому етапі спостерігався певний науковий симбіоз (наприклад, залучення когнітивної психології, нейролінгвістики), який сприяв більш поглибленому вивченню цього мовного явища, але, з іншого боку, таке поєднання призвело до втрати лінгвістикою своєї наукової автономності [5, с. 365].

Досить цікавим, із погляду когнітивної лінгвістики, постає осмислення паремій з їх багатовіковими традиціями. Паремія – це найкоротший шлях до освоєння історичних і культурних напрямів людської діяльності, адже в них представлено систему когнітивних складових нашарування мовного знання, пам'яті поколінь, етнічних традицій.

Класичний приклад української паремії *Яблуко від яблуні не далеко падає*, узятий із російсько-українського тлумачного словника паремій 2016 р. [4, с. 127 – 128], дуже влучно характеризує часовий вектор пареміології, розкриває традиційні

уявлення українців про сім'ю, віддзеркалює когнітивну модель родинного спілкування й успадкування цінностей.

Паремійні вислови вирізняються влучними словами, почуттям гумору, абсолютною причетністю до часу, ситуації мовлення, духу епохи. Українська пареміологія – це справжня енциклопедія народу, сторінки якої впродовж віків містили в собі цеглинки становлення свідомості українців від далекої минувшини до сьогодення, як наголошують нині українські пареміологи [2].

Вивчення часового вектора в одиницях пареміології може розглядатися з різних підходів. Українськими мовознавцями було багато зроблено у сфері систематизації й популяризації цього лінгвістичного напрямку. Вочевидь, заслуговує на увагу праця М. Кочергана «Мовознавство на сучасному етапі» (2003), у якій автор розкрив сфери глобалізації людської діяльності через мовний інструмент, характеризуючи при цьому паремійні відмінності, що є показниками нашого часу [3, с. 25].

Лінгвалізації часу в паремійних кліше присвячено статтю, опубліковану в «Філологічному часописі» (2019), де розкрито неперервність часової вісі на прикладі паремій, визначено тотожність схожих за значенням одиниць в українській, білоруській, англійській мовах [7, с. 122].

Часовий вектор у пареміях відстежується протягом усього лінгвістичного глотогенезу. Він є абсолютною константою, і в аспекті формування світоглядних уявлень окремої людини чи зміни світобачення цілого народу відіграє важливу роль.

Досліджуючи паремії в когнітивному контексті, можемо зазначити: вона є лінгвістичним показником часу. На це прямо й опосередковано вказує багато її зразків, наприклад: *Хто святкує на Пилипа, буде голий як липа; Хто сіє на Покрові, не має що дати корові*. Наведені паремійні одиниці вказують на маркування роботи від давніх часів і донині. Часова ідентифікація у них виразна й наочна.

Універсальна форма паремії стисла, влучна, дотепна. Саме вона стискає розгорнуті міркування до невеликої за розміром логічного умовисновку, пов'язані з

конкретизацією епохи чи історичної доби [1; 2; 7].

Зазнають змін когнітивні процеси мислення сучасної людини, які трансформуються в нові мовні образи, що є наочним відображенням часового вектора, який завжди супроводжує паремійну творчість. У цьому, отже, криється унікальність паремії, яка має стійку часову складову.

Список використаних джерел

1. Дем'янова Ю. О. Час у концептосфері українського народу. *Східнослов'янська філологія. Вип. 7. Мовознавство*. 2006. С. 132–140.
2. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. Українська пареміологія. Кривий Ріг, 2014. 349 с.
3. Кочерган М. П. Мовознавство на сучасному етапі. *Дивослово*. 2003. № 5. С. 25.
4. Російсько-український тлумачний словник паремій / Ж. В. Колоїз, З. П. Бакум, Л. А. Білоконенко, Т. І. Вавринюк, Н. М. Малюга, Н. М. Шарманова ; за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2016. 454 с.
5. Селіванова О. О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
6. Слухай Н. В., Снитко О. С., Вільчинська Т. П. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навч. посібник. Київ : Вид-во Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2011. 367 с.
7. Шарманова Н. М. Лінгвалізація часу в паремійних кліше. *Філологічний часопис : наук. журнал*. Умань, 2019. Вип. 2 (14). С. 122 – 132.